

Вальдшнепи

Автор:

Микола Хвильовий

Вальдшнепи

Хвильовий Микола

Микола Хвильовий

Вальдшнепи

I

В цей, колись заштатний городок, що стоїть від Не-Парижа (так хтось іронічно назвав наше місто) за шістсот, приблизно, кілометрів, Ганна і Дмитрій приїхали в середині червня, — тоді, коли не тільки виноградом, але й абрикосами не пахтить наш степовий південь. Товариш Вовчик прибув багато пізніш, і саме того липневого дня, коли над рікою пройшла гроза й випали холодні дощі. Він приїхав, як завжди, розхристаний та неуважний і, недовго гадаючи, забіг по дорозі до «буфету найкращих фіалок І. Л. Карасика»: Дмитрій в своєму листі (лист давно вже загублено) якось згадував це до певної міри рідне йому по звукозбігу прізвище.

— Так от що, дорогий джентльмене, — сказав він, чомно скидаючи панаму, — мені потрібна адреса моїх друзів.

— А хто ж ваші друзі? — поцікавився І. Л. Карасик. Товариш Вовчик ніяк не чекав такої відповіді й тому здивовано підкинув брови.

— Хіба ви не знаєте мусье Карамазова й мадам Карамазову?

І. Л. Карасик заметушився і зробив винувате обличчя. «Братів Карамазових» він, можна сказати, читав, але йому й на думку не спадало, що ці брати (чи там один брат) могли завітати в його глухий край. Отже, він вважає за потрібне якомога скоріш затушувати свою непоінформованість і, підсунувши своєму несподіваному й химерному гостеві брудненького стільця, запропонувати йому плушку фіалки власного виробництва.

— Дуже дякую! — сказав товариш Вовчик, виймаючи з кишені п'ятнадцять копійок. — Але ви мене не зрозуміли... справа от у чому...

Далі він з'ясував, у чому справа, і ребус, нарешті, було розв'язано. І одразу ж ясно стало, яке має відношення І. Л. Карасик до Дмитрія й Ганни (буквально ніякого!) й скільки він знає про них (рішуче нічого!). Тоді товариш Вовчик попрохав пробачення за турботу й пішов. Він пішов далі й за якусь годину найшов своїх. Про «буфет найкращих фіалок» та комічне непорозуміння він так і забув поінформувати, але він тут же розповів цікаву історію, що допіру трапилась із ним на річному пароплаві: історію знайомства з досить-таки пікантними дамочками. Він так енергійно розмахував руками, що Ганна тільки й могла зрозуміти: розмова йде про «тих же женщин».

— Одну звать... не пам'ятаю як, — говорив товариш Вовчик, — а друга — тьотя Клава. З ними такий серйозний в золотому пенсне батько... А втім, може, й не батько — я не поцікавився.

— Так ти запевняєш, що ці дами мешкають недалеко від нас? — сказала Ганна, кидаючи шитво.

— Саме це я й хочу сказати, Ганнусю! І ще я хочу сказати, що тьотя Клава мені страшенно подобалась і що за якісь два місяці (вони теж приїхали на два місяці) я, мабуть, в неї остаточно закохаюсь.

Товариш Вовчик зареготав, зовсім не до речі підморгнув своєю білою бровою Ганні й, наспівуючи арію з «Князя Ігоря», пішов митись.

— Ну й козлетон! — беручись за уші, сказав Карамазов. Ніяк він не погодиться, що йому співати не можна. Ганна спідлоба подивилась на Дмитрія.

— Мені здається, що я не помиляюсь, називаючи твоїх нових знайомих нахабками, — промовила вона. — Чи, може, ти думаєш, що це не вони зачепили товариша Вовчика?

Ганна нарочито висловилась різко: вона викликала чоловіка на одвертість.

Безперечно, вони, — спокійно й лаконічно сказав Карамазов. — Ти вгадала.

Відповідь, як і треба було чекати, не задовольнила жінчину, і вона зрушила брови. Та й як Ганні не хмуритись? Вона дуже рада, що Дмитрій наважився нарешті покинути гнилу Лопань і багато спокійніший став. Але не можна й цього робити; не можна цілих два тижні блукати по ночах з якимись випадковими міщаночками й увесь час демонструвати свою безглузду конспірацію. І справді: чому він не хоче розмовляти з нею на допіру зачеплену Вовчиком тему? Ганна знає, що це — чергове несерйозне захоплення, але на цей раз вона чомусь боїться за репутацію свого чоловіка. Якимись підозрілими здаються їй ці дачниці, і вона знову пригадує всі подробиці невеличкої сутички, що трапилась на тому ж таки річному пароплаві.

Як пам'ятає вона, Дмитрій необережно зачепив ліктем одну з них, здається, молодшу, з такими надзвичайно мигдалевими очима. Та повернулась і назвала його ведмедем. Дімі усміхнувся й сказав, що він погоджується з таким визначенням, та, на жаль, воно його зовсім не ображає. Вона спитала чому. Він кинув якийсь парадокс і почав запевняти її, що тут поганого нічого нема, бо... й вся його нація трохи мамулувата. — Але хіба це виправдання? — спитала вона. Тоді Дмитрій стояв на своєму і якимось дуже романтично рекомендував свою країну. Він говорив страшенно захоплено, й жінка з мигдалевими очима, раптом стиснувши йому руку, сказала, що вона першого мужчину зустрічає з такою ясністю думок. Ясності, на жаль, ніякої не було, але Дмитрію цей комплімент подобався: в цьому Ганна вже цілком переконала.

— Ну, добре, — зітхнула вона, — я задоволена твоєю відповіддю.

Карамазов непривітно зиркнув на дружину і зціпив зуби. Йому вже обридло це ниття, й він постановив припинити його.

— Чого тобі треба від мене? — спитав він. — Чи ти хочеш, щоб я собі кулю пустив у лоб?

Ганна нарешті зрозуміла чоловіка й перевела розмову на іншу тему. Вона навіть заспокоїлась, бо тоді не припускала, звичайно, що ці випадкові дами зіграють в її житті неабияку роль.

Товариш Вовчик зупинився в тому ж будинкові, де й Дмитрій. Йому дали окрему кімнату, що виходила вікнами до абрикосового саду, й він був дуже задоволений: більша ізольованість від друга, безперечно, зіпсувала б йому дачний відпочинок. Крім Вовчика, в квартирі Карамазових оселилася ще й служниця Одарка: Ганна найняла її на два місяці. Служниця варила обід і ходила на ринок за продуктами. Дмитрію вона чомусь нагадувала відому куховарку з не менш відомого «Сміху», й він, коли вона мовчки позирала на нього, завжди почував себе якось ніяково. Одарка так химерно дивилась на своїх хазяїв, ніби вони й справді щось негарне затаїли в собі. Вона була страшенно мовчазна, й від неї Карамазови чули тільки коротке «слухаю».

Словом, з такого-то числа такого-то місяця в обивательське коло заштатного городка влилась нова й цілком організована сім'я.

Але не дуже радісно зустрів її південь. З моря біг гарячий вітер, і провінціальні вулиці буквально вигоріли. Увечері повітря дзвеніло комарами й так палило обличчя, що не було жодної можливості вийти з кімнати.

Історія почалась в один із таких вечорів. Спалене сонце уже давно зарилось у далеких пісках, але вікна й віконниці і досі було зачинено наглухо. В кімнаті в півтемряві (як це буває в романах) сиділа Ганна й пожадливо, невеличкими ковтками, пила холодну воду. Дмитрій і товариш Вовчик лежали на канапах.

— Це неможливо! — сказала Ганна. — Це не відпочинок, а якась мука.

— Цілком справедливо, моя Анет, — підтвердив товариш Вовчик. — Я буквально те ж саме думаю.

Ганна мовчала. Тоді довгий Вовчик розкинув свої довгі руки, подивився на свого ловерака[1 - Порода мисливських собак.], що, важко дихаючи, лежав біля його канапи, і сказав, що він, як тільки одкрито буде полювання, одразу ж плюне на

цей городок і на цілий місяць залізе в комиші.

— А що я мушу робити?

— А тобі я раджу забрати мої вудочки й ловити рибку. Можна ще щось придумати.

Дальша розмова протікала в такому ж дусі і була така ж нудна, як і сама спека. Треба було кинути балачки, і Ганна замовкла. Замовк і товариш Вовчик.

Але Дмитрій мовчав не тому, що йому було нудно, а тому, що в цей час він уважно дивився на Ганну. Дружина здавалася йому сьогодні не такою безцвітною, як якоюсь безвихідною. І саме тому безвихідною, що вона (в цьому він уже цілком переконався) не може не стояти йому на дорозі. Хіба Ганна здібна підняти до тих питань, що так тривожать його? Хіба вона коли-небудь перемаже свою обмеженість? Ганна все-таки типова миргородська міщаночка, і саме вона й не дає йому зробитись цільною й рішучою людиною, саме вона й перешкоджає йому протиставити себе рабській психіці своїх дегенеративних земляків. Хіба ці здивовані вишневі (обов'язково вишневі) очі не характеризують її, що називається, «до отказу»? Хіба це не вона та типова українська жінка, що, так ганебно випроводивши синів Тараса Бульби на Запорозьку Січ, пішла плодити безвольних людей?

— Єсть! — подумав Дмитрій і тут же до болю вкусив свою губу: йому раптом спало на думку покінчити з Ганною.

Але вкусив він губу не тому, що насувається щось трагічне, а тому, що згадав: така трагедія, по суті, була вже. Хіба це не Ганну він розстріляв колись, у часи громадянської війни, біля якогось провінціального монастиря?

— Знаєш що, Ганнусю, — раптом кинув Карамазов. — Я зараз думав про тебе й подумав, що ти воскресла. Як це розуміти?

— Ти, Дімі, страшенно неясно говориш, — сказала Ганна. — В чому там справа?

Карамазов мовчав. Тоді товариш Вовчик повернувся на правий бік і промовив в'яло:

— «Укінчений», як кажуть галичани, «фільозоф».

— Покинь, Вовчику, свої сентенції, — мало не скрикнула Ганна і знову звернулась до чоловіка: — Чого ж ти мовчиш, Дімі?

Але Карамазов і тепер не відповідав. Він повернувся до кошика з абрикосами й уважно розглядав його. Він зараз згадував свої університетські роки і свою буйну розкуйовджену голову з південними романтичними очима. Спогади завжди тривожать, і на їхньому фоні дійсність становиться яснішою. Він, здається, хотів тоді кінчати медичний факультет. Але як це давно було! Кілька слів, і більше нічого: febris catarrhalis, здається, — простудна зимниця і febris gastrica — шлункове розстройство. Потім spiritus amoniaci causticus, pro pauperos[2 - Спирт аміачний каустичний для бідних (латин; іронічне).] і... здається, все.

«Але все-таки: чому ж я ухиляюсь від головного?» — подумав про себе Дмитрій і, очевидно, подумав уголос, бо товариш Вовчик повернувся і сказав, що його друг нагадує йому стару бабусю: вона теж вічно щось буркотить собі під ніс.

Ганна уважно подивилась на чоловіка. Тільки сьогодні, саме в цей момент, її глибоко затривожив він. Їй прийшла думка, що повторюється зимова історія. Правда, колишніх сцен вона вже не спостерігає, тепер Дмитрій уже не б'ється головою об стінку (а зимою він це частенько робив), він уже не згадує раковину з калом, куди нібито попала революція, більше того — йому знову зрідка загоряються очі, і він виглядить бадьоро й весело. Але Ганні така зміна декорації завжди здавалася не зовсім природною... І потім, ці абстрактні розмови про націю. Вона, звичайно, далеко не проти того, щоб її країна вийшла на широку дорогу. Але навіщо робити з цього істеріку? І, нарешті, це зовсім нерозумне захоплення: по-перше — воно може зробити з нього відсталу людину, по-друге — це просто зрада соціальним ідеалам.

— Дімі! — промовила Ганна. — Я все-таки прошу тебе говорити ясніш. Що ти хотів мені сказати?

Карамазов зробив незадоволене обличчя (мовляв, чого вона прилипла до нього?) і раптом занервувався.

— Іди ти до всіх чортів! — скрикнув він і стукнув стільцем об підлогу.

Тоді товариш Вовчик, що знав Дмитрія не гірше Ганни і знав, що зараз може розігратись сімейна драма, поспішив на допомогу і почав заспокоювати друга:

— Ну, добре! Чого ти галасуєш?... Ти ж таки, Дмитрій, — культурна людина.

Вовчик більше нічого не сказав, але й цього було досить. Вовчик якимось прекрасно впливає на нерви і, мабуть, тому, що він якийсь не від світу цього: у нього ніколи не буває трагедій і він так просто і ясно дивиться на життя. Він, наприклад, прекрасний лінгвіст, йому — науковому співробітникові — пропонують уже професорську кафедру, але йому якимось перешкоджає більярдний кий (він неабияк грає на більярді). І коли правду говорити, то футбол багато більше цікавить його, ніж уся ця лінгвістика, що її він пізнав так досконало.

— Я йду в сад! — сказала Ганна й вийшла з кімнати.

II

Товариш Вовчик підвівся, взяв на зуби зелений абрикос і крізь цей абрикос кинув незадоволено:

— Знаєш, друже, я не сказав би, що ти поводишся з дружиною по-товариському.

— Ти так гадаєш? — одвертим глуфом розтягнув Карамазов.

— Що значить «гадаю», — спалахнув Вовчик. — Це — факт. Так, це факт, шановний добродію!... І ви від нього не можете відмовитись.

Треба було чекати, що лінгвіст тут же підкреслить своє незадоволення французькою чи то англійською фразою: так завжди було з ним, коли він починав гніватись. На цей раз його попередив Карамазов.

— *Donnes-moi votre pouls?*[3 - Давайте зміряю ваш пульс? (франц.)] — сказав він, іронічно простягаючи руку.

— Я прошу тебе не жартувати! — мало не скрикнув товариш Вовчик. — Я вимагаю поставитись до мене серйозно. Скажи мені: ти любиш Ганну?

— От тобі й раз! А тобі яке діло? Чи, може, ти її хочеш полюбити? Коли так, то хай буде тобі відомо: я її ненавиджу.

— Ненавидиш? Чому ж ти тоді живеш із нею? І... взагалі, яке ти маєш право дурити її?

Дмитрій взяв зі столу папіроси й запалив сірник. Обличчя йому раптом зблідло, він став раз у раз поширювати очі.

— А ти як думаєш: яке це право?

— Покинь, будь ласка, жартувати! — заверещав товариш Вовчик. — Я з тобою серйозно говорю!

— І я з тобою серйозно говорю! — Карамазов зупинився, підвівся з канапи і сказав надірваним голосом: — Але я бачу, що ти все-таки не розумієш, за що я її ненавиджу. Так зрозумій же: я її ненавиджу за те, що вона тиха й лагідна, за те, що в неї ласкаві очі, за те, що вона безвільна, за те, що вона — нарешті — нездібна вбити людини. Розумієш тепер?

Лінгвіст здивовано подивився на приятеля. Він зовсім не чекав такого рішучого й несподіваного повороту в розмові й, розгубившись, спитав наївно:

— А навіщо їй убивати людину?

— Це, Вовчику, дуже складна історія, — хворобливо всміхнувся Дмитрій, — і я боюсь, що ти її не зрозумієш. Ти, звичайно, вчена людина, але, як мені відомо, на філологічному факультеті таких питань не чіпали.

— Що ти хочеш цим сказати? — тоном ображеного промовив лінгвіст.

— Буквально нічого!... А втім, я хочу сказати от що: людину, Вовчику, дуже нелегко вбити!... Ти ще ніколи не вбивав... не на війні, а так, у звичайному побуті? Ну от! А я вбивав і знаю. Це дуже складна процедура. І саме тому

складна, що робиш це цілком свідомо, зарані знаючи, що не вбити ніяк не можна.

— Ти, Дмитрій, говориш нісенітницю?

— Ні, Вовчику, я говорю те, що думаю. І говорю давно відому істину; тільки через убивство можна прийти до цілковитого соціального очищення... Ти розумієш, що я маю на увазі? В динаміці прогресу соціальну етику можна мислити тільки як перманентний «злочин». Я злочин беру в лапки, бо свідоме вбивство во ім'я соціальних ідеалів ніколи не вважав за злочин.

Товариш Вовчик ще з більшим здивуванням подивився на приятеля.

— З якого це часу ти почав так думати? — спитав він.

— Саме з того часу, коли я весело подивився на майбутнє, коли в мені знову з страшною силою заговорила воля до перемоги, коли я знову почав безумно ненавидіти своїх обмежених сучасників.

— Ти говориш зовсім як пророк, — іронічно кинув товариш Вовчик. Карамазов холодно подивився на лінгвіста і сказав:

— А ти думав, що я й справді звичайна людина? Ах, який ти наївний, друже! Отже, поспішай виправити свою помилку, бо Дмитрій Карамазов воістину пророк. Справжній пророк, і тільки через нього ти найдеш сенс у цьому земному житті.

Дмитрій раптом зупинився. За якихось кілька хвилин він пожовтів. Рот йому перекосився, і нижня губа дрижала.

— Але Дмитрій Карамазов, — сказав лінгвіст, — все-таки великий фразер і проспівав собі добрий панегірик.

— Що ж робити, — криво всміхнувся Карамазов. — На світі ще ніколи так не траплялось, щоб панегірики складали тому, хто їх уже не проспівав сам собі... так чи інакше. Я співаю собі цинічно, але не в цьому ж справа. Мета завжди виправдовує засоби. Мій цинізм примушує тебе й інших звертати на мене увагу, мені ж цього й треба. А що я фразер, то ти теж правильно підмітив, — несподівано погодився він. Звичайно, все це, мабуть, фрази, і завтра я їх,

можливо, буду сам соромитись.

— Гм, чудеса! — сказав товариш Вовчик і раптом забігав по кімнаті. — І охота тобі, Дмитрій, філософствувати? Це ж така глупота, що ти й не в'являєш собі.

— Саме що глупота?

— Та от ця ж... і взагалі всяка філософія!... А втім, я думаю, що ти зовсім не даремно філософствуеш...

Лінгвіст зробив помах своїми довгими руками, причмокнув і так побідно подивився своїми білими бровами, ніби він і справді розвінчав по меншій мірі свого вчителя Потебню.

— Я тебе слухаю! — сказав Карамазов.

— Ну от. Тебе цікавило коли-небудь таке питання, хто, як правило, любить ударятись у філософію?

— Цікавило.

Відповідь, очевидно, не подобалась Вовчику, бо він став гаряче запевняти товариша, що той ніколи цим не цікавився, інакше в нього не було б таких сцен із Ганною.

— Ну, добре, — нарешті кинув він. — Хто ж, по-твоему?

— Дикуни, очевидно! — спокійно відповів Карамазов. І тому, що він відповів спокійно, і тому, що Вовчик не чекав такої (на його погляд) влучної відповіді, лінгвістові, як і всякій дорослій дитині, залишилось тільки розгубитись.

— Ну, і що ж? — спитав він безпорадним голосом.

— Я, мабуть, буду з цього правила винятком.

Товариш Вовчик підійшов до вікна й раптом промовив тихо:

— А ти, Дмитрій, знаєш... не дурень.

— Дякую.

— Й-богу! — несподівано захоплюючись, підскочив лінгвіст. — Я цілком серйозно говорю. Тисячі років люди мудрують, а й досі не доміркувались до такого парадоксу.

— Саме якого?... Того, що з правила можна робити винятки?

— Покинь свої дотепи! І справді: хіба розквіт філософських дисциплін не характеризує те чи інше суспільство як недорозвинений організм?

— Цілком справедливо, — сказав Карамазов. — Саме тому я й вважаю себе за справжнього сина своєї нації.

Лінгвіст уважно подивився на приятеля, спробував був зрозуміти його репліку й, не зрозумівши, махнув рукою.

— Знову філософія! — сказав він незадоволено й потріпав по спині свого ловерака.

Розмова зайшла в якийсь тупик, і друзі її припинили. Вони говорили на різних мовах, і тому продовжувані суперечку було зовсім недоцільно. Навіть недоцільно було й починати її, бо уважний спостерігач міг би зарані сказати, що вони ніколи ні до чого не договоряться. Знав це й Карамазов і навіть тішився з цього, бо більш серйозна розмова, безперечно, відбила б від нього й Вовчика — десятого чи то двадцятого з його недовговічних друзів. Він і зв'язався так міцно з лінгвістом тільки завдяки дитячим здібностям того приймати світ цілком безпосередньо.

Познайомились вони три роки тому на міському стенді і з того часу кожного літа їздять кудись на полювання. Вони використовують свою місячну відпустку в серпні місяці і тільки зрідка, як-от у цьому році, дістають можливість побувати на Славуті і в липні.

— Кого ти там визиращеш? — спитав лінгвіст, коли Карамазов підійшов до вікна.

— Як би тобі сказати, — раптом вимушено усміхнувся той. — Мені здалося, що десь тут недалеко пройшла Аглая.

Товариш Вовчик підкинув свої білі брови.

— Яка це Аглая? — спитав він. — Чи не думаєш ти грати роль божевільного?

— Поки що важко сказати, мій дорогий Вовчику... Це так звать одну з тих дам, що ти з ними познайомився на пароплаві.

— Так ти, виходить, уже знайомий з ними? Ну, і що ж?...

— Ну, і слухай. Саме в цей час чоловік тьоті Клави дрімає, дами мандрують до базару повз наш будинок.

— Ця поінформованість мене рішуче зворушує, — з захопленням сказав лінгвіст. — Їй-богу, з тебе вийшов би не зовсім поганий ловелас... І це, до речі, багато краще твоєї філософії.

Карамазов підійшов до вікна. Спека раптом почала спадати, і з ріки прилетів свіжий вітрець. Якось химерно запахли абрикоси: запах був ніжний і нагадував чомусь старий Прованс і старомодні кабриолети. Тоді й дійсність враз перетворилась на стилізовані ніжно-голубі тони.

— Добре! — сказав Дмитрій і легко зітхнув. — Тільки от що скажи мені, Вовчику: як би ти подивився на мене, коли б я покинув Ганну й зійшовся з однією з цих дам... саме з Аглаєю?

— Хіба ти вже встиг так далеко зайти?

— За якісь два тижні я взагалі нікуди не міг зайти. Я питаю тебе, так би мовити... на всякий випадок.

Товариш Вовчик так голосно й так несподівано зареготав, що навіть його ловерак підскочив.

— От чудак! — скрикнув він. — Навіщо тобі робити це, коли ти можеш, і не кидаючи Ганну... ну, як би сказати делікатніш... Ну, словом, використати її... цю дівчину. Мені здається, й ця дівчина, коли вона недура, погодиться на це.

— А як Ганна? Вона, на твій погляд, теж погодиться? Лінгвіст не помічав, що Карамазов говорить з ним несерйозно, й тому так відповів:

— Цього я тобі не можу сказати. Хто її знає — жіноча душа, як-то кажуть, темрява... Але їй, мені здається, й не треба цього говорити.

— Цебто ти рекомендуєш дурити її?

— А хоч би й так!... На мій погляд, тут нічого нема страшного і образливого для неї.

Карамазов підійшов до свого співбесідника і взяв його за плече.

— Тек-с, — кинув він. — Не сказав би я, мій вчений друже, що ти вмієш логічно мислити. В попередній розмові ти обурювався на мене, що я хочу якось там дурити Ганну, а зараз сам рекомендуєш зраджувати її.

Товариш Вовчик нічого не встиг відповісти, бо в цей момент у кімнату ввійшла Ганна і сказала, що лінгвіста хтось кличе. Карамазов підійшов до кошика з абрикосами, мовчки взяв один абрикос і, зиркнувши на дружину, перевів свій погляд на згоріло-голубе небо. Він одразу догадався, хто викликає його друга. І дійсно: біля хвіртки товариш Вовчик побачив тих дачників, що нахабно познайомились із ним на річному пароплаві. Власне, тут були не всі: батька (чи як його?) не було. Була тьотя Клава і Аглая.

III

— Здрастуйте, тьотю Клаво! Здрастуйте, Аглае! Товариш Вовчик розшаркався так галантно, ніби він і справді був славетним ловеласом.

— Доброго здоров'я, топ амі[4 - Мій друже (франц.)], — сказала тьотя Клава й, недовго думаючи, упевненим і рішучим рухом узяла його під руку.

Та жінщина, що її лінгвіст назвав Аглаєю, поки що не думала фамільярничати з Вовчиком і тільки запропонувала йому одколоти та використати одну із запашних троянд, що висіли на її груді. Товариш Вовчик зробив це з задоволенням, і вони поволі пішли згорілою і порожньою вулицею заштатного городка.

— Ви сюди надовго приїхали? — спитала тьотя Клава.

— Товариш Вовчик уже говорив нам, — сказала Аглая. — Він теж приїхав на два місяці.

— Так, — підтвердив лінгвіст. — Ви не помиляєтесь, Але...

Він хотів щось спитати й, не спитавши, змовк. Власне, він не знав, як спитати: його здивувала тьотя Клава — вона говорила з ним так розв'язне, ніби вона знала його, по меншій мірі, з дитячих літ.

— А як ви думаєте, — сказала тьотя Клава. — Чому це Дмитрій в останні роки такий нервовий став?

— Цебто який... роки? — Вовчик хотів поцікавитись, який Дмитрій, як вона встигла так добре взнати найінтимніше життя Карамазова, відкіля вона, нарешті, знає про ці «роки», але фамільярний тон його співбесідниці остаточно збив лінгвіста з пантелику, і він рішуче заплутався.

— Ви не косноязычний? — поцікавилась тьотя Клава. Аглая зареготала. Товариш Вовчик почервонів і став запевняти, що «нічого подібного». Він просто не чекав такої симпатичної поінформованості в справах дому Карамазових.

— Тоді, може, ви знаєте, — сказала тьотя Клава, — як думає провести Дімі (вона так і сказала «Дімі») ці два місяці? Цебто — біля Ганниної спідниці чи біля Аглаї?

Це запитання переходило вже всякі можливі межі, але товариш Вовчик на цей раз не збентежився. Він рішив, що коли тьотя Клава так фамільярничає з домом

Карамазових, то вона, очевидно, одержала відповідне право на це від самого Дмитрія. Він сказав, що відповідати на це запитання не буде й рекомендує спитати його друга.

— Так би й давно! — з полегшенням зітхнувши, сказала тьотя Клава. — Хіба ви не бачите, що нас двоє, а ви один... Тільки глядіть, не приведіть сюди й Ганни.

— Ви хочете, щоб я зараз... негайно привів Дмитрія? — спитав недогадливий лінгвіст.

— Ах, Боже мій, — сказала Аглая. — *C'est un grand malheur de n'avoir pas ete bien eleve*[5 - Як зле бути погано вихованим (франц.)].

— Воістину! Велике нещастя не бути гарно вихованим, — підтвердила і тьотя Клава.

Тоді товариш Вовчик кинувся з усіх ніг до хвіртки, і дами самі залишились під провінціальними акаціями.

— От що, — сказала тьотя Клава, — Вовчика я беру собі, твоїм тепер назавжди лишиться Дмитрій.

— Я не заперечую, — кинула Аглая й розкусила своїми прекрасними зубами листок з акації.

Вже майже зовсім стемніло. Витикались зорі. З недалекого моря пішов теплий вітер. Аглая виводила на піску своєю голубою парасолькою якісь ієрогліфи, тьотя Клава дивилась у ридикюль, власне, в дзеркало, що було в ридикюлі, і пудрилась мініатюрною пуховкою.

— Дозвольте взнати, скільки вам років? — усміхнулась сама собі тьотя Клава.

— Очевидно, не більш двадцяти семи, — сказала Аглая.

— Ти вгадала, мені двадцять сім. І як пікантно, що я вже тьотя і що в мене така доросла племінниця... Тобі, здається, двадцять три?

— І ти вгадала!

Тьотя Клава поправила спеціальним олівцем брову й засвистіла арію з «Баядерки». Потім дами ще перекидались легкими фразами і раз у раз позирали в той бік, куди пішов Вовчик.

Були вони в рожевих серпанкових платтях, стягнутих у талії поясками, і мали в руках голубі парасольки. Тьотя Клава виглядала багато безтурботніш, в її світло-сірому погляді зовсім нема того ледве вловимого зайчика впертості й рішучості, що зрідка плигає в мигдалевих очах Аглаї, але зате станом тьотя Клава трохи солідніш.

Аглая вийняла з ридикюля маленьку папіроску, запалила її й спитала:

— Ти сказала Жені (справа йшла про чоловіка тьоті Клави), що ми раніш першої не прийдемо?

— Звичайно, сказала... Я від нього взагалі нічого не ховаю.

— І все-таки не ревнує? — усміхнулась Аглая.

— І все-таки... не знаю. Чорт їх розбере, цих мужчин; на обличчі одне, а на серці, може, щось інше.

Потім тьотя Клава зробила рухом парасольки диск, піймала поглядом срібно-синій слід метеора й промовила:

— Ти, Аго, не думай, що Женя взагалі нездібний переживати душевних драм. У наш вік, кажуть, навіть корова вміє зітхати.

— Ти, тьотю Клаво, не помиляешся. Мій Дмитрій підтверджує це на кожному кроці. Я дуже шкодую, що ти не чуєш наших розмов. Аглая так упевнено й безапеляційно сказала «мій Дмитрій», що навіть тьотя Клава всміхнулась.

— А ти, Аго, рішуча людина, — відзначила вона, — ще не встигла як слід познайомитись із ним, але вже рекомендуєш його як власного чоловіка... Як же з Ганною? Ти багато знала про неї?

— Ти, тьотю Клаво, надзвичайно наївничаєш!... У наш вік за два тижні не тільки сходяться, але й розходяться. А втім — досить! — і Аглая махнула парасолькою в той бік, де вже вирисовувалась фігура Карамазова.

Вовчик лише за якусь хвилину вискочив на вулицю і наздогнав свого друга. Спершу дами бачили тільки Дмитрія. Він ішов до них своїми нервовими кроками, і постать його то вибігала, то знову ховалась за стовбуром молодого клена, що стояв на дорозі. Тоді десь ударила гармошка, й зорі висипали на куці бульвари заштатного городка. Десь гоготала республіканська молодь. Тоді і на протилежних кварталах ударила гармошка.

Товариш Вовчик уже наздогнав Дмитрія, і вони підходили до веселих (так принаймні одразу ж визначив лінгвіст) і симпатичних дам.

— Ну... — зупиняючись, почав лінгвіст і розвів руками. Тьотя Клава давно вже схарактеризувала собі Вовчика як трохи мамулувату людину і тому, не довго думаючи, взяла його під руку. Вона сказала, що рекомендувати Карамазова не треба, бо вони мають задоволення вже багато вечорів шпацірувати з ним... і потім, вона дуже зрадіє, коли Вовчик для неї буде таким цікавим співбесідником, яким став для її племінниці Дмитрій. За кілька хвилин процесія (так сказала Аглая) йшла в такому порядку: попереду тьотя Клава з Вовчиком, позаду Аглая з Дмитрієм. Дистанція між першою і другою парою була приблизно на півтора кроку. Тьотя Клава закинула на шию Вовчика свою голубу парасольку й розпитувала, хто він, що він, як він. Словом, вимагала, щоб лінгвіст у деталях розповів їй про своє минуле, сучасне й майбутнє. Аглая цього не потребувала від свого кавалера: такі розмови з ним були два тижні тому. Вона відколола з своєї груді останню троянду й держала її на обличчі Дмитрія. Вона питала його, як пахне троянда, чи подобається йому цей запах, чи не краще пахне резеда. Коли вони перерізали провінціальний ринок і увійшли в коло піднавісних огників, Аглая запевняла Дмитрія, що тут їй пахне Флобером і навіть старофранцузьким життям... Карамазов, звичайно, знає поета Вільйона?... І потім, він не може не любити гоголівську фантастику. Аглая певна, що можна геніально стилізувати нашу сучасність.

Дмитрій говорив щось невпопад. Тоді Аглая поклала на його рот свою запашну долоню і сказала:

— Який ти чудак, Дімі! Справжній провінціал!

— Ти вже з Дмитрієм на «ти»? — повертаючись, кинула тьотя Клава. — З тебе, Аго, вийшов би прекрасний кавалерист.

Тьотя Клава так дзвінко зареготала, що провінціальна парочка (здається, колишній столоначальник і пристаркувата дочка місцевого кавалера Червоного прапора), що йшла їм назустріч, поспішно одлетіла вбік і дала дорогу веселій компанії.

Тоді почав реготати й товариш Вовчик. Він так безумно розреготався, що мусив кинути руку дами, сісти на землю й зупинити компанію. Коли ж його стали допитувати, в чому справа, він тільки й міг вимовити: «провінціал».

— Ну... добре! Ну... провінціал!... але де ж тут сіль?

Тоді, нарешті, товариш Вовчик сказав, що для Карамазова це — найобразливіше слово, і що він і уявити не може, яке обурення викликало воно в грудях його ущипливого друга.

— І зовсім нічого нема тут смішного! — різко шпурнула Аглая і взяла Дмитрія під руку.

Тьотя Клава теж найшла, що смішного тут дуже мало, й найшла навіть потрібним (очевидно, на правах тьоті) прочитати лінгвістові невеличку нотацію. Вовчика, як і треба було чекати, страшенно збентежив такий несподіваний фінал, і він хотів навіть прохати пробачення за свою некоректність. Тоді тьотя Клава поправила йому краватку фамільярним жестом, міцно притиснулась до нього і зробила дистанцію на три кроки.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примітки

1

Порода мисливських собак.

2

Спирт аміачний каустичний для бідних (латин; іронічне).

3

Давайте зміряю ваш пульс? (франц.)

4

Мій друже (франц.)

5

Як зле бути погано вихованим (франц.)

Купити: https://telnovel.me/hvil-oviy_mikola/val-dshnepi

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)